

НАМ ПИШУТЬ

ПРО МОВУ НАУКИ В УКРАЇНІ

Шановний Ярослав Степанович!
Шановний Анатолій Михайлович!

Вам відомо, що наш Інститут видає міжнародний науковий журнал «Наука і наукознавство», який фактично є важливою базою для наукової комунікації членів Міжнародної Асоціації академії наук (МААН), створеної в 1993 році за ініціативи Національної академії наук України. Членами МААН є Академії 16 країн Європи і Азії. Традиційно базовою мовою наукової комунікації МААН є російська. Офіційними мовами публікації матеріалів нашого журналу до останнього часу були українська, російська та англійська. На жаль, у зв'язку з рішенням Науково-видавничої Ради НАНУ (протокол від 11.12.2019 № 2) журналу доводиться відмовитися від публікації наукових статей російською мовою, що знижує міжнародний статус журналу і ускладнює його використання як бази для наукових комунікацій членів МААН. На мій погляд, це обмеження не впливає з вимог українського законодавства і суперечить тенденціям до формування багатомовного комунікаційного простору, які підтримують ООН та Європейська комісія, а значить дана проблема стоїть не тільки нашого журналу. Прикладом використання російської мови як однієї з офіційних мов наукових публікацій може служити така країна ЄС, як Литва, де російська мова є однією з офіційних у 20% наукових періодичних видань. Мені здається, що ця проблема заслуговує обговорення на засіданні Інноваційної групи. ■

З щирою повагою і надією на взаєморозуміння,
В'ячеслав Соловійов,
11 серпня 2020 р.

Вельмишановний В'ячеславе Павловичу,

Формально на Вашого листа можна було б відповісти дуже просто: є діючий Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» і там прямо і без винятків сказано: «Наукові видання публікуються державною мовою, англійською мовою та/або іншими офіційними мовами Європейського Союзу». Тому Науково-видавнича рада НАН України просто не могла прийняти ніякого іншого рішення – видання, які утримуються за кошти державного бюджету, не можуть публікуватися мовами іншими, ніж передбачено Законом.

І з точки зору впливу нашої групи на рішення Науково-видавничої ради ідея його обговорення на зібранні групи не має перспективи, оскільки наші пропозиції не можуть суперечити законам України. Якщо ж розширити рамки обговорення проблеми, то ми виходимо на широкий простір світоглядних, політичних, культурних, народо- і наукознавчих категорій, дискусії навколо яких тривають і будуть тривати ще довго, можливо, поки існуватиме людство.

Я коротко висловлю свою особисту точку зору на проблему мови у науковому вжитку.

Не секрет, що у радянські часи російська була панівною у сфері науки на просторах СРСР. Виросли покоління, у тому числі й в Україні, які апріорі вважають, що це «золотий стандарт», який дозволяє ознайомлювати зі своїми досягненнями широке коло фахівців і, в свою чергу, отримувати інформацію від них у звичний і зрозумілий спосіб. І треба було вийти у світовий інформаційний простір, щоб побачити, наскільки цей сегмент наукової інформації є малим у порівнянні з, наприклад, англійським. Досить подивитися на підручники, за якими вчаться студенти світу – ті вітчизняні видання, які нам

здавалися світовою класикою і основою усієї науки, є краплею у морі (безумовно, були і є видання, які не губляться серед інших, – але ж ніхто не говорить, що світ виріс на підручниках, написаних російською. Так, у фізиці є курс *Ландау і Ліфшиця*, книги *Давидова* – але ж перелік англійських авторів далеко більший).

Інтеграція української науки у це світове інформаційне море є першочерговою задачею. Чи сприяє цьому практика публікацій російською? Ні, не сприяє. Вона консервує, окулює у кокон замкнутого, більш звичного і легшого у доступності інформаційного поля. Але менш якісного. Чи сприяє це поширенню української мови як мови науки? Ні, не сприяє, бо російська і раніше витісняла українську як мову другого сорту, більш «вузьку і менш доступну». А з точки зору держави розвиток усіх аспектів державної мови – культурних, філософських, наукових, якщо хочете, релігійних – це важлива державотворча задача. Звичайно, на все це накладається ще і сучасна політика Росії по відношенню до України, активна протидія усьому, що спрямоване на формування України як самостійної держави, і навпаки, підтримка будь-яких механізмів, які будуть утримувати Україну в сфері впливу Росії.

Видання за державний кошт журналів, які готують науковий продукт для Росії (а основна частина читачів наших російськомовних видань, у тому числі і журналу «Наука та наукознавство», погодьтеся, у Росії – у колишніх союзних республіках це, переважно, старша категорія, яких все менше) – мабуть, не кращий спосіб витратити гроші.

Щодо вітчизняного російськомовного читача – думаю, для переважної більшості науковців, а це люди з інтелектуальним рівнем, в силу професійного відбору, вищим, ніж «середній по лікарні» – не є непереборною проблемою сприймати україномовні професійні тексти.

Хочу зазначити, що наведені Вами раніше дані щодо кількості етнічних росіян та російськомовного населення, мабуть, дещо застаріли – так, дійсно, у 2001 році, за переписом, росіян в Україні було 17,3 %, а тих, для кого російська була рідною – 29,6 %. Але ж минуло 20 років, фактично виросло нове покоління, відбулися прикрі процеси з анексією Криму та агресією на Донбасі – мабуть, ці цифри треба переглядати, і переглядати відомо у який бік.

Хотів би, щоб мене вірно зрозуміли – я жодним чином не закликаю до бойкоту російської мови, та й по факту люди, для яких вона рідна, в Україні мають почувати себе комфортно і повноцінно. Але належна повага до мови, яка є рідною для українців, має бути. ■

З щирою повагою,
А. Негрійко,
11 серпня 2020 р.

Шановні колеги!

Відповідаю з запізненням на ваші повідомлення, оскільки був поза межами Києва та інтернету.

Питання, які піднімаєте Ви, В'ячеславе Павловичу, неординарні і актуальні для молодшої незалежної української держави.

Я дякую Анатолію Михайловичу за вичерпну відповідь на Вашу пропозицію та його бачення проблеми, з яким я солідаризуюся. Іншого шляху у нас немає.

Розумію, що дискусії на цю тему триватимуть. В разі Вашої згоди, я хочу запропонувати публікацію Ваших листів у «Світогляді» в рубриці «Нам пишуть». ■

З повагою,
Я. Яцків
22 серпня 2020 р.